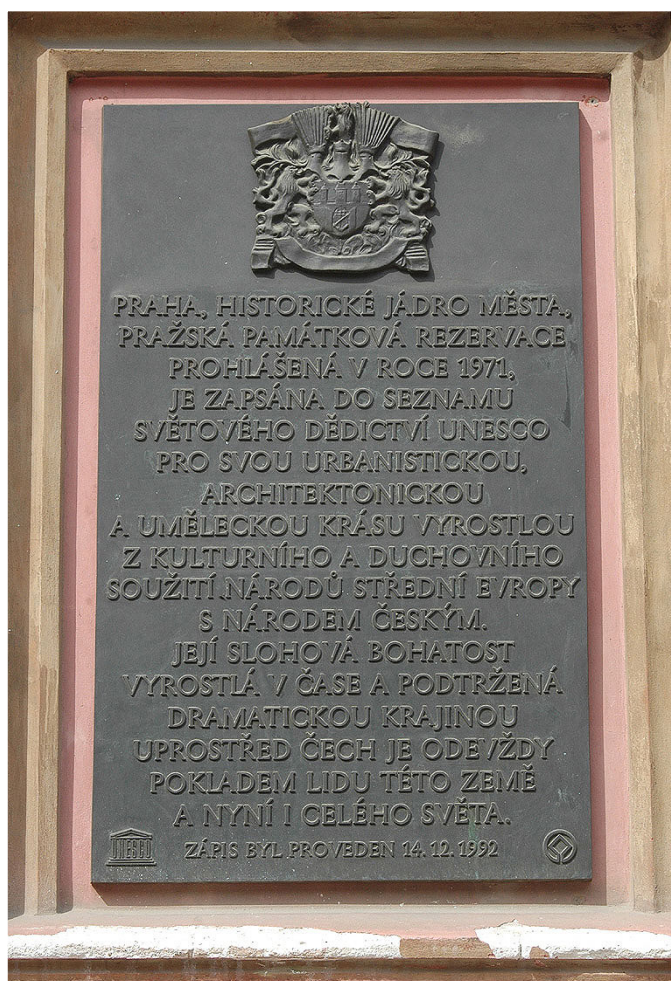

PAMĚŤ PRAHY

BUSTY A PAMĚTNÍ DESKY

V PRAŽSKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACI
UNESCO

PAMĚŤ PRAHY

VÝZNAM PAMĚTNÍCH DESEK V PRAZE

Každý návštěvník i obyvatel Hlavního města Prahy hodnotí urbanistické výtvořivé životního prostředí podle různých kognitivních a estetických procesů. Hodnocení probíhá na vědomé i nevědomé úrovni a významně přispívá k vytváření tzv. "mentální mapy" sloužící k orientaci v prostoru. Vedle infrastruktury a praktické užitečnosti má každé město nezanedbatelnou, ryze individuální tvářnost estetických dimenzí, které tlumočí celé kulturní dědictví národa a jsou svědkem dramatických i poklidných proměn času.

Ke kolektivní estetické paměti historie města bezesporu patří pomníky, domovní znamení, vývěsní štíty atd. Významné jsou také pamětní desky a busty. Jsou umístěny na domech, kde slavné osobnosti pobývaly buď nastálo, či na přechodnou dobu. Jsou to malé, mnohdy ovšem vysoce esteticky provedené památky, ozřejmující vztah člověka k místu. Spoluvytvářejí genia loci. "Malé je krásné - small is beautiful" - tak zní jeden ze šťastných aforismů, vystihující estetiku urbanistických míst. Busty a pamětní desky takový charakter nesou s sebou.

Vypracovat vyčerpávající soupis bust a desek a vytvořit jejich věrnou fotografickou dokumentaci (v detailech i s ohledem na jejich zakomponování do prostředí kde se nacházejí) poskytne bohatý obrazový materiál ke zpracování ojedinělé mapy Prahy.

Tuto práci, systematicky prezentující tyto drobné umělecké skvosty vysoké informační hodnoty, ocení jistě všichni, kteří se zabývají pragensiemi, historií vůbec, územním plánováním, konzervováním urbanistických památek atd. Taková mapa a soupis by zároveň dokládaly péči o poněkud opomíjené kulturní památky, které jako specifická forma kamenného média k nám přesto promlouvají nebývalou silou. Vedle uvedených poznámek by taková práce měla i významný psychologicko-poznávací aspekt., protože desky bývají umístěny trochu výše, než je běžný a uspěchaný horizontální pohled člověka. Motivace k pozorování a k následné kontemplaci by tak rozšířila kulturní obzor dnešních uživatelů veřejného prostoru Hlavního města Prahy.

Busty a pamětní desky mají v sobě skrytou sdělnou, a tudíž i mediální sílu (podobně jako dnes převládají elektronická média), a proto by taková dokumentační práce, provedená s estetickou náročností a grafickou i fotografickou pečlivostí, obohatila i mladou generaci při výchově ke všeobecné úctě k historickým památkám slavné historie Prahy.

PhDr. Michal Černoušek

PRAŽSKÉ PAMĚTNÍ DESKY

Praha oplývá mnoha přídomky, které se zaměřují na některé markantní znaky jejího historického nebo architektonického vývoje. Přes množství publikací, jež z různých úhlů pohledu zobrazují více či méně známé stavby nebo jejich detaily, stále je v nekonečném bohatství pražské minulosti možné nacházet dosud málo vnímané jevy nebo památky. Výjimkou nejsou ani památky, upozorňující na proběhlé jevy - pamětní desky. Zde musíme již při první zmínce o této památkově umělecké kategorii odlišit pamětní desky od jejich honosnějších a oficióznějších kolegů, kterými jsou pomníky. A samozřejmě je nezbytné vyloučit někdy pamětním deskám podobné plebejštější projevy, které neupozorňují na třetí osobu, ale na svého původce (i když tento prvek některé pamětní desky obsahují také). Mám na mysli všechny ty ještě donedávna ryté, dnes barbarsky stříkané doklady vlastní existence. Čím menší existence, tím větší písmeny a větším počtem záznamů zdůrazňovaná.

Je téměř neuvěřitelné, že se publikace o pamětních deskách objevuje až nyní. Je zásluhou fotografa Zdeňka Mertý, jehož myšlenka na vznik knihy napadla a který ji také promptně realizoval. Teprve potom se věnoval takovým maličkostem, jako je zajištění jejího vydání. Důkaz toho, že se mu podařilo obojí, držíte právě v rukou.

Pomineme-li otázku nezbytnosti nebo zbytečnosti úvodního slova, musím říct, že jeho psaní k takovéto knize není úplně lehké. Ty krásné fotografie si prohlédne každý sám a potřebné informace mu poskytně doprovodný text. A tak mi dovozte pár zamyšlení nad samotným objektem této publikace.

Zamyslíme-li se nad historií těchto desek, nenajdeme asi spolehlivě první nebo nejstarší doklad snahy upozornit nejdřív současníky a posléze i budoucí generace na zajímavé události či pobyty významných osobností na nějakém konkrétním místě. Za jednu z prvních je snad možné považovat reliéfy se scénami z průběhu a konce života Jana Nepomuckého pod jeho sochou na Karlově mostě. Pocházejí z r. 1683, kdy byly na místě osazeny spolu se sochou světcovou u příležitosti 300. výročí legendární mučednické smrti Johánka z Pomuku, údajně nedaleko místa, odkud byl svržen do Vltavy. Tento případ je navíc exemplárním příkladem toho, jak dopadne pamětní deska, umístí-li se na dosah lidských rukou. Zhruba před čtvrt stoletím začali lidé vkládat ruce na postavičku Jana Nepomuckého, právě přepadající přes zábradlí mostu. Určitě si k tomu někdo vymyslel nějakou legendu, jejímž jediným cílem bylo přivést na místo větší počet turistů, přimět k návratu ty, kteří zde již jednou stáli, a se slzou v oku si představovat obsah jejich peněženek. Dnes, kdy se bezbranný světeček doslova blíží svému vyhlazení, rozšířil se předmět turistického zájmu i o psisko na sousedním reliéfu.

Na první pohled se zdá, že hlavní podmínkou pro vznik pamětní desky je přítomnost významné osoby nebo scénář výjimečné události. Jsem přesvědčen o tom, že nejdůležitější je přesná lokalizace tohoto pobytu nebo této události. Celé dny bychom mohli uvádět pobyty a události zejména ze vzdálenější minulosti Prahy, které by si bezesporu svoji pamětní desku zasloužily. Jenže - kam ji přesně umístit, když staré kroniky nás dokážou informovat, že ti a ti zlojníci byli popraveni na Petříně, že ten a ten ná-

vštevnik se ubytoval na Staroměstském náměstí a že největší bitva proběhla v podhradí pražském. A když už se shodou šťastných okolností k přesné lokalizaci dobabráme, zjistíme téměř vždy, že onen konkrétní dům byl od té doby třikrát přestavěn, v roce 1903 zbourán a na jeho místě (a pokud možno i na místě několika domů sousedních) dnes stojí klasický pražský činžák.

A tak je umístování pamětních desek záležitostí dvou minulých, tedy devatenáctého a dvacátého století a zaznamenává většinou události, které jsou době umístění desky vzdáleny maximálně jedno či dvě století. Nicméně i za tuto relativně krátkou dobu jich bylo osazeno úctyhodné množství a dnes spoluvytvářejí pražského genia loci společně se svými staršími, většími a monumentálnějšími společníky. Na rozdíl od nich však mají díky svým menším rozměrům a snažší výrobě a instalaci i další vlastnost - daleko snáze podlehnou i imbecilu loci, mladšímu a v literatuře méně zmiňovanému bratříčku výše uvedeného genia. Stačí jen pomalu kráčet po Praze a rozhlížet se kolem sebe. V některých případech trochu zavzpomínat.

Když budete listovat touto knihou, jistě najdete desky, které všichni známe a dokázali bychom k nim přijít i se zavázanýma očima. Ale povšimli jste si množství desek umístěných v patrech ? A až na ně pohlédnete, upozornění třeba právě fotografií z této knihy, jistě si řeknete: Jak jsem si toho mohl dosud nevěšimnout ? A znovu, jako už potolikáté, se z vás stane pražský chodec...

Dovolte mi se ještě vrátit ke dvěma otázkám, které se mi vybavily při psaní tohoto úvodního slova. Ta první souvisí až s počátky Přemyslovců. Na historické konferenci, konané při příležitosti tisícího výročí smrti Boleslava II. (+ 999) přednesl přední český historik brilantní referát o ohromných příjmech českých knížat, plynoucích z obchodu s otroky. Své vystoupení zakončil výborným nápadem - postavit obětem tohoto obchodu, na jejichž utrpení Praha nastartovala svůj fantastický vývoj, důstojný pomník. Se skepsí, jež je archeologům vrozenější než historikům, bych tento nápad ve dvou bodech mírně korigoval. Jednak si myslím, že zřízení pomníku prosadit ani financovat nedokážeme, ale právě pamětní desku bychom realizovat dokázali. Ale navrhuji, abychom tak učinili teprve tehdy, až nalezneme nějaký hmatatelný důkaz těchto obchodů - nejlépe třeba zlomek dřevěného nebo kovového pouta, což se nám zatím nepodařilo. A potom, až tento objev učiníme, budeme mít také konkrétní místo, kam desku umístit, což je, jak jsme si řekli, základní předpoklad pro její vznik.

Druhá otázka vás jistě již také napadla. Není výběr těch osobností a událostí poněkud subjektivní? Nehrají v něm roli módnost, náhoda a věčný spor těch zvláštních sourozenců, genia a imbecila loci? Nutně kladná odpověď vede logicky k další otázce: Dá se s tím něco dělat ? Výše zmíněná skepse po krátkém přemýšlení musí prohrát souboj s romantickým optimismem. Ano, dá se s tím něco dělat! Představte si pamětní desku s nápisem:

Na paměť a věčnou památku všem,
na které se zatím ještě nedostalo.

Znáte snad někoho, kdo by mohl být proti osazení takové desky? Pak je potřeba na jejím pořízení začít pracovat. Každý z nás může začít tím, že se pokusí najít pro ni nějaké vhodné místo. Podle mých

představ by mělo být někde v centru, ale nikoliv přímo na hlavních turistických trasách. Jsem přesvědčen, že před takovou deskou by se nemělo stát, ale v klidu posedět. Co takový dvorek s několika stromy a s několika stolky, na nich několik šálků nebo skleniček... Tam je možné spočinout a meditovat o tom, koho všeho se taková deska týká. A tuhle knihu můžete mít před sebou a ověřovat si, zda nemyslíte na někoho, na koho se již dostalo. O jednom takovém místě bych rozhodně věděl...

Ale podobných míst musí být jistě více a každý z nás má právo si je hledat sám. Tak vzhůru do ulic, pražští chodci, vzhůru za architekturou, za historií, vzhůru za šuměním vody a listů, vzhůru za poezií i prózou Prahy! A nezapomeňte, že každý chodec musí usednout!

PhDr. Zdeněk Dragoun

MIKOLÁŠ ALEŠ

Český malíř, populární národní kreslíř a ilustrátor.

Narodil se 18. listopadu 1852 v Miroticích u Písku. V letech 1869-1876 studoval na pražské *Akademii výtvarných umění*, kde byl žákem M. Trenkwalda a J. Sweertse. Od r. 1877 byl členem Umělecké besedy. Pražské veřejnosti se poprvé představil kartony *Sláva Čechie* a *Chorál svatováclavský*, myšlenými podle všeho jako část většího celku, jenž však nebyl nikdy realizován. Cykličnost se pro utváření Alšovy umělecké představy stala příznačnou. Avšak jeho tvorba (např. cykly *Smysly*, *Živly*, *Praha*, *Život starých Slovanů*) se často, podle všeho pro svůj poněkud neuhlazený či příliš dramatický projev, nesetkávala s pochopením.

Stále více jej zajímaly náměty ze slovanské, a zejména české minulosti. Dvouletý pobyt v Suchdole u Prahy (1877-1879) jej inspiroval k řadě kreseb, jakož i k malbám právě v tomto duchu (cyklus *Báje o vlasti*, spojený mytickým hrdinou nebo obrazy *Husitský tábor*, *Setkání Jiřího Poděbradského s Matyášem Korvínem*). S cyklem *Vlast* r. 1879 zvítězil v soutěži o výzdobu foyeru Národního divadla spolu s Františkem Ženiškem, se kterým tehdy spolupracoval. Jeho radost se však brzy změnila ve zklamání, když mu vlastní malířská realizace jeho návrhů nebyla svěřena.

Od poloviny 80. let malby téměř zanechal a věnoval se časopisecké ilustraci (přispíval do *Květvů*, *Šotka*, *Ruchu*, *Švandy dudáka*, *Světozoru*, *Zlaté Prahy*) a knižní grafice (např. ilustrace k Arbesovým *Štrajchpudlíkům*, Čelakovského *Ohlasu písní ruských*, ke *Špalíčku národních písní*, ke spisům Jiráskovým, Raisovým a jiných autorů).

V závěrečném období své tvorby uplatnil své různé návrhy v řadě veřejných zakázek (lunety ve dvoraně *Městské spořitelny*, výzdoba kostela ve Vodňanech, dekorace na průčelí měšťanských domů v Plzni a dalších městech, v Praze např. domu Wiehlova na Václavském náměstí, Rottova na Malém náměstí a Storchova na Staroměstském náměstí).

Mikoláš Aleš byl od r. 1887 prvním starostou *Spolku výtvarných umělců Mánes*. Pozornosti a oficiálních poct se mu v omezené míře dostalo až v posledním období tvorby.

Zemřel v Praze 10. července 1913.

V TOMTO DOMĚ 13 LET
TVOŘIL A DNE 10 VII 1913
ZEMŘEL

MIKOLÁŠ ALEŠ

MIKOLÁŠ ALEŠ

Český malíř, populární národní kreslíř a ilustrátor.

Narodil se 18. listopadu 1852 v Miroticích u Písku. V letech 1869-1876 studoval na pražské *Akademii výtvarných umění*, kde byl žákem M. Trenkwalda a J. Sweertse. Od r. 1877 byl členem Umělecké besedy. Pražské veřejnosti se poprvé představil kartony *Sláva Čechie* a *Chorál svatováclavský*, myšlenými podle všeho jako část většího celku, jenž však nebyl nikdy realizován. Cykličnost se pro utváření Alšovy umělecké představy stala příznačnou. Avšak jeho tvorba (např. cykly *Smysly*, *Živly*, *Praha*, *Život starých Slovanů*) se často, podle všeho pro svůj poněkud neuhlazený či příliš dramatický projev, neseťkávala s pochopením.

Stále více jej zajímaly náměty ze slovanské, a zejména české minulosti. Dvouletý pobyt v Suchdole u Prahy (1877-1879) jej inspiroval k řadě kreseb, jakož i k malbám právě v tomto duchu (cyklus *Báje o vlasti*, spojený mytickým hrdinou nebo obrazy *Husitský tábor*, *Setkání Jiřího Poděbradského s Matyášem Korvínem*). S cyklem *Vlast* r. 1879 zvítězil v soutěži o výzdobu foyeru Národního divadla spolu s Františkem Ženiškem, se kterým tehdy spolupracoval. Jeho radost se však brzy změnila ve zklamání, když mu vlastní malířská realizace jeho návrhů nebyla svěřena.

Od poloviny 80. let malby téměř zanechal a věnoval se časopisecké ilustraci (přispíval do *Květvů*, *Šotka*, *Ruchu*, *Švandy dudáka*, *Světozoru*, *Zlaté Prahy*) a knižní grafice (např. ilustrace k Arbesovým *Štrajchpudlíkům*, *Čelakovského Ohlasu písních ruských*, ke *Špalíčku národních písní*, ke spisům Jiráskovým, Raisovým a jiných autorů).

V závěrečném období své tvorby uplatnil své různé návrhy v řadě veřejných zakázek (lunety ve dvoraně *Městské spořitelny*, výzdoba kostela ve Vodňanech, dekorace na průčelí měšťanských domů v Plzni a dalších městech, v Praze např. domu Wiehlova na Václavském náměstí, Rottova na Malém náměstí a Storchova na Staroměstském náměstí).

Mikoláš Aleš byl od r. 1887 prvním starostou *Spolku výtvarných umělců Mánes*. Pozornosti a oficiálních poct se mu v omezené míře dostalo až v posledním období tvorby.

Zemřel v Praze 10. července 1913.

V TOMTO DOMĚ ŽIL
A TVOŘIL V LETECH
1886 1889

MIKOLÁŠ ALEŠ
JEDEN Z NEJVĚTŠÍCH
ČESKÝCH MALÍŘŮ

MIKOLÁŠ ALEŠ

Český malíř, populární národní kreslíř a ilustrátor.

Narodil se 18. listopadu 1852 v Miroticích u Písku. V letech 1869-1876 studoval na pražské *Akademii výtvarných umění*, kde byl žákem M. Trenkwalda a J. Sweertse. Od r. 1877 byl členem Umělecké besedy. Pražské veřejnosti se poprvé představil kartony *Sláva Čechie* a *Chorál svatováclavský*, myšlenými podle všeho jako část většího celku, jenž však nebyl nikdy realizován. Cykličnost se pro utváření Alšovy umělecké představy stala příznačnou. Avšak jeho tvorba (např. cykly *Smysly*, *Živly*, *Praha*, *Život starých Slovanů*) se často, podle všeho pro svůj poněkud neuhlazený či příliš dramatický projev, nesetkávala s pochopením.

Stále více jej zajímaly náměty ze slovanské, a zejména české minulosti. Dvouletý pobyt v Suchdole u Prahy (1877-1879) jej inspiroval k řadě kreseb, jakož i k malbám právě v tomto duchu (cyklus *Báje o vlasti*, spojený mytickým hrdinou nebo obrazy *Husitský tábor*, *Setkání Jiřího Poděbradského s Matyášem Korvínem*). S cyklem *Vlast* r. 1879 zvítězil v soutěži o výzdobu foyeru Národního divadla spolu s Františkem Ženiškem, se kterým tehdy spolupracoval. Jeho radost se však brzy změnila ve zklamání, když mu vlastní malířská realizace jeho návrhů nebyla svěřena.

Od poloviny 80. let malby téměř zanechal a věnoval se časopisecké ilustraci (přispíval do *Květvů*, *Šotka*, *Ruchu*, *Švandy dudáka*, *Světozoru*, *Zlaté Prahy*) a knižní grafice (např. ilustrace k Arbesovým *Štrajchpudlíkům*, Čelakovského *Ohlasu písní ruských*, ke *Špalíčku národních písní*, ke spisům Jiráskovým, Raisovým a jiných autorů).

V závěrečném období své tvorby uplatnil své různé návrhy v řadě veřejných zakázek (lunety ve dvořaně *Městské spořitelny*, výzdoba kostela ve Vodňanech, dekorace na průčelí měšťanských domů v Plzni a dalších městech, v Praze např. domu Wiehlova na Václavském náměstí, Rottova na Malém náměstí a Storchova na Staroměstském náměstí).

Mikoláš Aleš byl od r. 1887 prvním starostou *Spolku výtvarných umělců Mánes*. Pozornosti a oficiálních poct se mu v omezené míře dostalo až v posledním období tvorby.

Zemřel v Praze 10. července 1913.

FRANTIŠEK BAKULE

Český pedagog, tvůrce a organizátor programů výchovy a vyučování tělesně postižených dětí, zpočátku spolu s *Jedličkovým ústavem*, později samostatně.

Narodil se 18. května 1877 v Lidmovicích (okres Strakonice). V letech 1897-1913 vyučoval na obecných školách na různých místech v Čechách. Již tehdy byl znám jako propagátor progresivních vyučovacích metod. V letech 1913 až 1918 pracoval na žádost univ. prof. dr. Rudolfa Jedličky v jeho *Ústavu pro léčbu a výchovu zmrzačených* (později po něm nazvaném *Jedličkův ústav*).

R. 1918 si založil obdobný ústav vlastní. Jak ve své praxi u dětí zdravých, tak u dětí postižených prosazoval individuální přístup k nim a za jednu z hlavních výchovných metod považoval hru a manuální činnost. Ve svém vlastním ústavu se postupně stále více s dětmi věnoval činnosti umělecké (loutkové divadlo, Bakulovi zpěváci aj.). Svými pedagogickými metodami zaujal odborníky i veřejnost doma i v zahraničí.

František Bakule zemřel v Praze 16. listopadu 1957.

ZDE V LETECH 1913 - 1919
PŮSOBIL REFORMNÍ PEDAGOG
A PRVNÍ ČESKÝ UČITEL
TĚLESNĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ
FRANTIŠEK BAKULE

* 18.5.1877 + 15.1.1957

SPOLEČNOST F. BAKULE 2003 A MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

BOHUSLAV BALBÍN

Český barokní historik, básník a dramatik, teoretik literatury a rétoriky, pedagog, zeměpisec, jezuita a vlastenec, autor hagiografických prací. Psal latinsky.

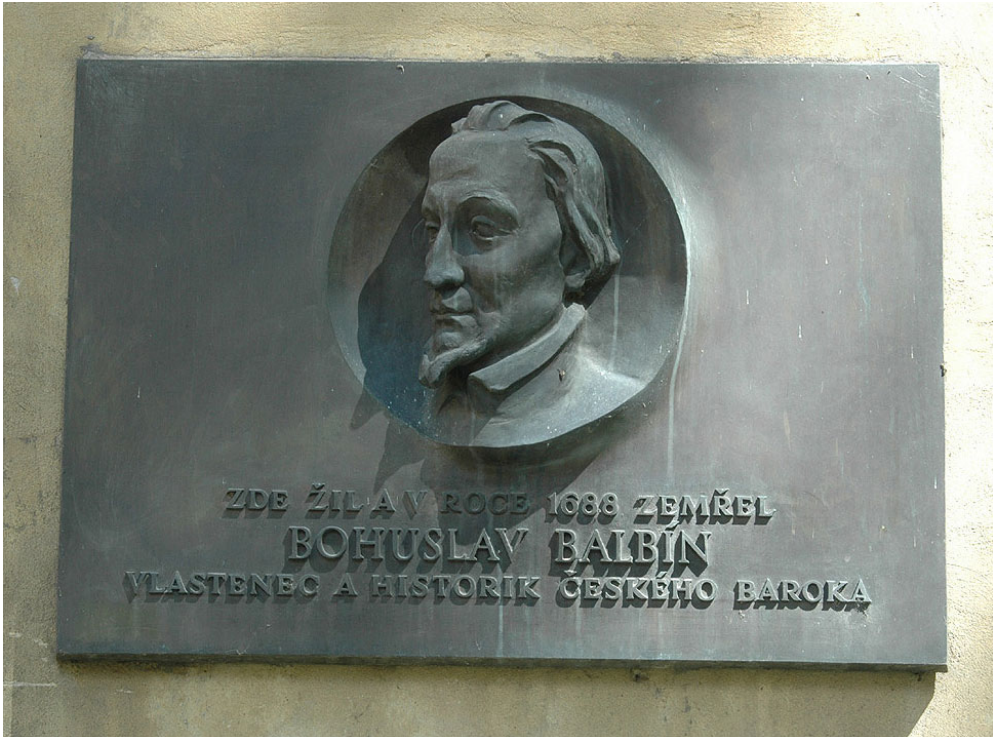
Bohuslav Ludvík Alois Balbín se narodil 3. prosince 1619 v Hradci Králové v katolické rodině jako poslední ze sedmi dětí Lukáše Škornice Balbína z Vorličné, královského purkrabího na Pardubicku, po jehož smrti vyrůstal na zámku v Častolovicích pod patronací hejtmána královéhradeckého kraje Otta z Oppersdorfu. Od malička byl chatrného zdraví, a tak ho matka zaslíbila P. Marii Boleslavské.

Studoval na jezuitských školách. Po studiu v Jičíně pokračoval r. 1633 v Praze a od r. 1635 v Olomouci. Novicem jezuitského řádu se stal r. 1636, r. 1638 složil svůj první řeholní slib, r. 1639 dokončil jezuitské humanitní studium a v r. 1642 absolvoval v Praze filozofii. Po třech letech učitelské praxe na nižších řádových školách vystudoval (1645-1650) teologii. Po absolvování studia působil do r. 1653 v jižních a východních Čechách jako misionář.

Poté následovala jeho poměrně dlouhodobá učitelská praxe v jezuitských gymnáziích (v Kladsku, v Českém Krumlově, v Praze, v Brně, v Jindřichově Hradci a v Jičíně). Podle některých historiků (např. *Dějiny země Koruny české I.*, 1992) dobrým učitelem nebyl. Avšak podle předmluvy k jeho poetice (mimoходом první celistvé u nás) *Verisimilia humaniorum disciplinarum* (Nástin humanitních disciplin, 1666) se zdá, že jako učitel nebyl neoblíben. A vezmeme-li v úvahu dodnes nevyjasněný důvod jeho odvolání z učitelského působení, neměly by se v této věci ukvapeně činit jednoznačné závěry. Z doby jeho učitelování pocházejí i jeho dramata, která se však podle všeho většinou ztratila. Povinností profesora rétoriky totiž bylo napsat ročně jako didaktickou pomůcku alespoň jednu divadelní hru (u jezuitů šlo o týž záměr jako u Komenského v jeho Škole hrou).

Balbínův hlavní význam však tkví v jeho historických pracích, na jejichž tvorbu měl paradoxně čas až po svém násilném odvolání z učitelského povolání. Přípravou k vlastnímu dějepisceví mu byla pojednání o mariánských poutních místech (Varta, Tuřany, Svatá hora), vydávaná za jeho života již od 50. let. Ve svém díle *Epitome historica Rerum Bohemiarum seu Historica Boleslaviensis* (Výtah z dějin českých aneb Historie boleslavská, 1677) však hagiografický rámec již opustil, neboť se v něm věnoval pře-

devším dějinám Čech. Od roku 1679 vydával rozsáhlé dílo *Miscellanea historica Regni Bohemiae* (Rozmanitosti z historie Království českého), jež však zůstalo nedokončeno a z něhož je v obecném povědomí především jeho devátá kniha *Bohemia docta* (Učené Čechy), která měla, stejně jako za jeho života nikdy nevydaná *Dissertatio apologetica pro lingua Slavonica, precipuae Bohemica* (Obrana jazyka slovanského, zvláště pak českého), velký význam koncem

18. stol. v době začínajícího národního obrození.

Jako historik měl mnohé potíže s byrokratickou omezeností strážců nedotknutelnosti habsburského rodu a čistoty katolického vyznání. Dobře si uvědomoval, že čím současnějšími dějinami se bude zabývat, tím větší tyto jeho potíže budou. Bohuslav Balbín zemřel v Praze 29. listopadu 1688. Pochován byl v kryptě kostela sv. Salvátora.

ANTONÍN BALŠÁNEK

Český architekt, urbanista a teoretik architektury přelomu 19. a 20. století. Byl ovlivněn neorenesancí a novobaročným historismem, později secesí.

Narodil se 5. června 1865 v Českém Brodě. Studoval v Praze na technice a na *Akademii výtvarných umění* (u A. Lhoty) a Praze se později jako architekt a urbanista i věnoval. Nejen že se úspěšně účastnil řady architektonických soutěží týkajících se chystaných pražských staveb, ale měl i možnost, a to rovněž úspěšně, se na realizaci řady významných staveb podílet.

První nebo druhou cenu získal jako autor nebo spoluautor projektů například v soutěžích týkajících se úpravy mostu Františka Josefa, stavby *Obecního domu*, *divadla Na Vinohradech*, jakož i realizace některých významných staveb mimopražských.

Osobně se podílel na stavbě Městského divadla v Plzni, na stavbě budovy Městského muzea v Praze (1899-1902), na regulaci Malé Strany a Hradčan, na architektonické úpravě mostu Františka Josefa (1901), na stavbě pražského *Obecního domu* (stavbu řídil s architektem Osvaldem Polívkou od r. 1906), na stavbě budovy městského divadla v Pardubicích aj.

Byl rovněž autorem několika teoretických a historických prací, které sám ilustroval: *Belvedere* (1902), *Štíty a motivy attikové v české renesanci* (1902), *Architektura střech doby barokové v Praze I až II* (1913-1915).

R. 1903 se stal prvním redaktorem *Architektonického obzoru*, do něhož i přispíval. Od r. 1911 pedagogicky působil na české technice.

Antonín Balšánek zemřel v Praze 22. února 1921.

JOSEF BARÁK

Český novinář, redaktor, osvětový pracovník, organizátor českého kulturního a spolkového života, český básník.

Narodil se 25. ledna 1833 v Praze. R. 1854 absolvoval německé piaristické gymnázium (r. 1852 vyšetřován pro položení věnce u hrobu J. Jungmanna). Po maturitě navštěvoval univerzitní přednášky z historie a národohospodářství a postupně začal psát do německých novin (*Prager Morgenpost*). Patřil k okruhu autorů okolo almanachu *Lada-Niöla* (1855), uspořádaného J. V. Fričem.

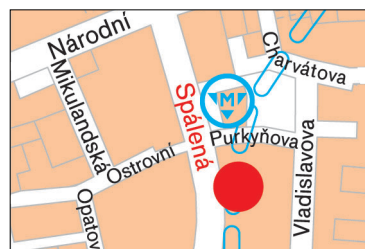
Svou básnickou prvotinu *Naše písně* vydal r. 1857 v *Lumíru*, jinak své verše publikoval v jednotlivých ročnících almanachu *Máj* a v různých časopisech. Byl redaktorem almanachu *Máj* na r. 1858 a přispěl do něho povídkou *Kříž pod Petřínem*. V letech 1860-1861 byl členem redakce deníku *Čas*, v letech 1862 až 1864 členem redakce deníku *Hlas*. R. 1864 se nakrátko stal tajemníkem *Královského českého zemského divadla* v Praze a spolupracovníkem dalších listů (*Svoboda*, *Plzeňské listy*). V r. 1865 byl tajemníkem městského divadla v Plzni. Od konce r. 1865 a v r. 1866 přispíval do *Národních listů*. V letech 1867 až 1873 vydával politický čtrnáctideník *Svoboda*.

Za své protirakouské postoje byl během svého novinářského působení několikrát zatčen, vyslýchán, vězněn (r. 1858 vyslýchán za organizování studentské demonstrace, 1860 zatčen a sedm měsíců internován na různých místech monarchie, r. 1863 zatčen a šest týdnů vězněn v Krakově, v letech 1868-1870 vězněn 18 měsíců).

V letech 1871-1872 byl i redaktorem tehdy vznikajících *Dělnických listů*. R. 1873 se vrátil do *Národních listů*, kde pak byl až do své smrti odpovědným redaktorem.

Zejména v 60. a 70. letech se podílel na organizování různých spolků (*Akademický čtenářský spolek*, *Umělecká beseda*, *Hlahol*, *Sokol*, *Dělnická beseda*, *Spolek českých žurnalistů*, *Ústřední matice školská*, *Matice divadelní* aj.) Patřil k oblíbeným řečníkům na různých studentských a dělnických shromážděních, pronesl řadu přednášek. Politicky patřil k radikálnímu křídlu mladočeské strany.

Josef Barák zemřel v Praze 15. listopadu 1883.

JOACHIM BARRANDE

Francouzský geolog a paleontolog, který se proslavil výzkumem období starších prvohor v Čechách.

Narodil se 11. srpna 1799 na statku poblíž Sangues v jižní Francii ve staré šlechtické rodině, jejíž předkové pocházeli ze Španělska. V letech 1819-1824 studoval v Paříži silniční a mostní stavitelství a přírodní vědy a stal se inženýrem. Když na začátku třicátých let přesídlil z politických důvodů do Prahy, byl zpočátku vychovatelem vnuka sesazeného francouzského krále Karla X., jehož do jeho pražského exilu následoval. Asi po dvou letech se však rozhodl vrátit se ke svému oboru a byl zaměstnán jako inženýr na stavbě železnice. V Praze bydlel na Malostranském náměstí v domě 37. Zajímavostí je, že jeho hospodyní byla po řadu let Barbora Nerudová, matka pozdějšího českého básníka, prozaika a novináře Jana Nerudy.

Při vyměřování trasy koňské dráhy podle Berounky narazil Joachim Barrande na velká naleziště zka-menělin, což mu na zbývajících čtyřicet let předurčilo život definitivně. Svým dvaadvacetisvazkovým dílem *Système silurien du Centre de la Bohême* proslavil sebe i české země v geologických vědách po celém světě. Na území kolem Prahy mezi Kralupy nad Vltavou, Kladnem, Střibrem, Příbramí, Říčany a Brandýsem nad Labem zkoumal vrstvy středočeského nepřeměněného proterozoika a staršího paleozoika. Souborné označení těchto vrstev se na jeho počest nazývá *barrandien*.

Rovněž na jeho počest nazvali vzhledem ke geologickému složení a častému výskytu prvohorních trilobitů Barrandovem bratři ing. Václav a Miloš Havlovi (synové českého architekta, pražského stavebního podnikatele, budovatele Lucerny Václava Havla) někdejší kopec Habrová, který si jako jeho majoritní vlastníci zvolili za objekt pro své podnikání. Vybudovali komunikaci a kopec předurčili k urbanisticky jednotně řešené výstavbě vilové čtvrti a jako sídlo moderních filmových ateliérů, přičemž nad stylovou výstavbou moderní vilové čtvrti bděl ing. Václav Havel, zatímco jeho bratr Miloš vybuodoval dnešní *Filmové ateliéry*. Elegantní stylovost vilové čtvrti Barrandov však byla za komunistického režimu v průběhu let další výstavbou diletantského hlupáctví na území této vilové čtvrti je povolení výstavby nevkusných pětipodlažních sídlištních domů, které se v těsné blízkosti barrandovských *Filmových ateliérů* (na pozemcích původně určených k výstavbě pěti šesti rodinných vilek) budují nyní (2004-2006).

Závěrem stojí za zmínku, že sídliště, komunistickými bossy kdysi rovněž nazvané Barrandov, jehož okraj je od barrandovských *Filmových ateliérů* vzdálen pěšky asi tak 20 minut, nemá s Joachimem Barrandem společného pranic. Stejně jako u jiných sídlišť jde pouze o jakýsi trapný produkt komunistického stavebnictví, vybudovaný na někdejší celkem úrodném poli, na němž se žádné trilobity nikdy nenacházely. Jde o sídliště, svým názvem se nevkusně snobsky přizívající na slávu architektury tehdy jinak nenáviděné 1. republiky.

Joachim Barrande zemřel náhle na zápal plic na cestě do Rakouska 5. října 1883 v rakouském Frohsdorfu. Své bohaté sbírky, rukopisy a knihovnu, jakož i značný finanční obnos věnoval pražskému Národnímu muzeu.

EDUARD BASS

Český novinář, prozaik, autor kabaretních textů.

Vlastním jménem Eduard Schmidt, narodil se 1. ledna 1888 v Praze. Přestože se po maturitě na reálce (1905) vyučil a zároveň pracoval v otcově kartáčnickém obchodě, od mládí projevoval zájem o literaturu a různé formy lidové zábavy, jako byl cirkus nebo kabaret. Zejména kabaret ho okouzlil. Psal pro něj, účinkoval v něm (*U bílé labutě na Poříčí*, v *Lucerně*, v *Červené sedmě*, byl ředitelem kabaretu *Rokoko*). Kromě toho přispíval do řady různých listů (*Nová doba*, *Právo lidu*, *Humoristické listy* aj.).

Od r. 1920 byl po 21 let členem redakce *Lidových novin*. Pracoval tam jako fejetonista, reportér, soudnickář, kulturní zpravodaj, divadelní kritik, autor tzv. rozhlásků a v letech 1933-1941 jako šéfredaktor. V letech 1926-1930 byl zároveň šéfredaktorem časopisu *Světozor*.

Jeho první knížka povídek (*Fanyňka a jiné humoresky*) vyšla ještě za 1. světové války (1917). Brzy nato se proslavil delší povídkou *Klapzubova jedenáctka* (1922), jakousi moderní pohádkou z fotbalového prostředí. Z dalších povídkových souborů připomeňme *Šest děvčat Williamsonových* (1930), známé povídky z cirkusového prostředí *Lidé z maringotek* (1942) a posmrtně vydanou knihu povídek *Prašivá ulice* (1949).

Příběhem své nejznámější prózy, románu *Cirkus Humberto* (1941), v němž vzdal hold čínorodosti a zručnosti českých lidí, jejich schopnosti uplatnit se ve světě, se Bass snažil pozvednout sebevědomí občanů okupovaných českých zemí. Týmž cíl sledoval i kronikou *Čtení o roce osmačtyřicátém* (1940), kterou se navíc zařadil mezi zakladatele tzv. literatury faktu.

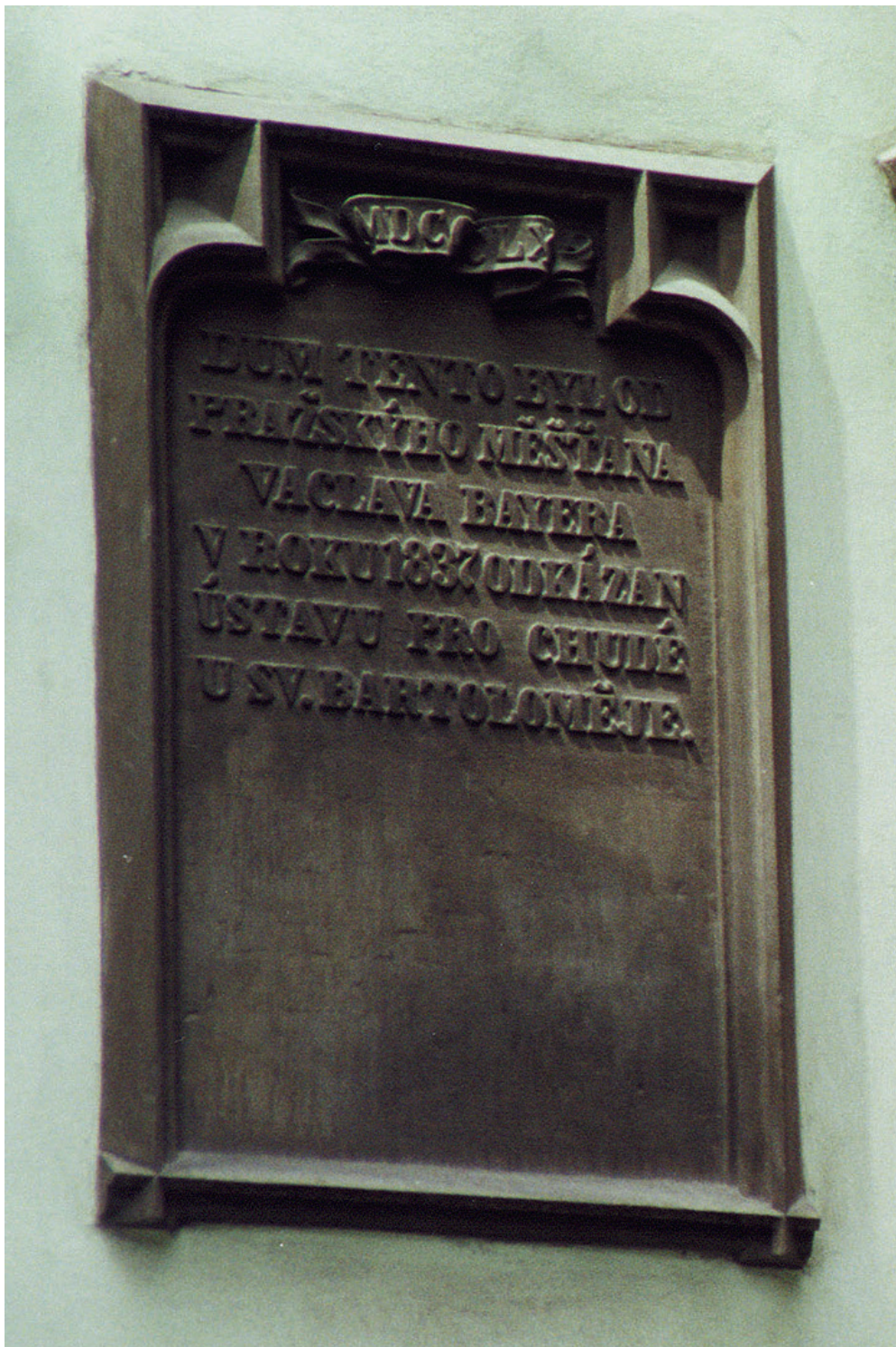
Knižně vyšly i soubory Bassových reportáží, fejetonů, causerií a sloupků, jako např. *Potulky pražského reportéra* (1929), *Jak rok běží* (1930), *Holandský deníček* (1930), *Kázáníčka* (1942), posmrtně vydaná *Křížovatka u Prašné brány* (1947).

Eduard Bass zemřel v Praze 21. října 1946.

VÁCLAV BAYER

LUDWIG VAN BEETHOVEN

Německý hudební skladatel, jeden z nejvýznamnějších světových hudebníků.

Narodil se 16. nebo 17. prosince 1770 v Bonnu nad Rýnem, kam kdysi přišel jako kapelník jeho dědeček, který byl vlámského původu. Jeho dětství poznamenal alkoholismus jeho otce, který byl dvorním tenoristou. Beethovenovo vzdělání nebylo příliš velké, neboť absolvoval pouze základní školu a již v patnácti letech se stal cembalistou bonnské dvorní kapely. Roku 1792 se přestěhoval do Vídně, kde se brzy stal uznávaným klavíristou. Proslavil se zejména spontánním interpretačním projevem a schopností udivovat posluchače svými mistrovskými variacemi na kterékoli dané téma. Asi od svých třiceti let začal mít potíže se sluchem a někdy v roce 1819 zcela ohluchl. Přesto však teprve potom složil svá vrcholná díla jako například *Missu solemnis* nebo *9. symfonii*.

Jeho skladatelské dílo naplňuje i přesahuje hudební klasicismus. S jeho hudbou vstupuje do dějin svět člověka odchovaného ideály osvícenství a *Velké francouzské revoluce*. S Beethovenem vstoupila hudba do služby nejvyšším lidským ideálům. Uznávali ho a vážili si ho významní představitelé světového politického a kulturního života, mezi nimi i hlavy států. To platí především o jeho devíti symfoniích (1. *C dur*, 2. *D dur*, 3. *Es dur - Eroica*, 4. *B dur*, 5. *c moll - Osudová*, 6. *F dur - Pastorální*, 7. *A dur*, 8. *F dur* a 9. *d moll se závěrečným sborem na Schillerovu Ódu na radost*). Nepsal je na objednávku, nýbrž z vlastní potřeby. Přestože v nich navazoval na tvorbu Haydnovu a Mozartovu, dosáhl mnohem většího rozpětí a monumentality. Psal je pro velký orchestr a v ve své *9. symfonii s Ódou na radost* připojil navíc velký smíšený sbor a kvartet sólistů. Velkým myšlenkovým bohatstvím je naplněno i jeho pět klavírních (1. *C dur*, 2. *B dur*, 3. *c moll*, 4. *G dur* a 5. *Es dur - Císařský*) a jeden houslový (*D dur*) koncert.

Z jeho dalších známých děl: *Trojkoncert C dur* pro klavír, housle a violoncello, šestnáct smyčcových kvartetů, kvintety, smyčcová a klavírní tria, 32 klavírní sonáty (mezi nejznámější patří např. *c moll - Patetická*, *As dur se smutečním pochodem*, *cis moll - Quasi una Fantasia, zvaná Měsíční svit*, *f moll - Appassionata* aj.), deset houslových sonát (např. *F dur - Jarní*, *A dur - Kreutzerova*), opera *Fidelio*, předehry *Egmont* a *Coriolan*. Ludwig van Beethoven zemřel ve Vídni 26. března 1827.

BOHUMIL BELADA

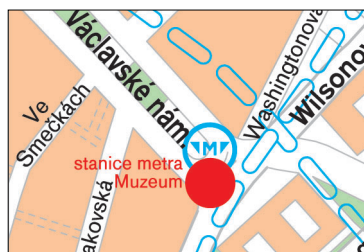
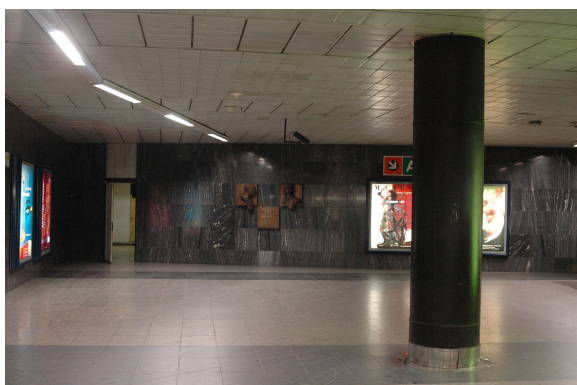
Český architekt, stavitel, technik a podnikatel, spoluautor prvního projektu pražské podzemní dráhy.

Narodil se 15. listopadu 1874 v Křivsoudově poblíž Havlíčkova Brodu. Stavebním inženýrem se stal po ukončení studií na české technice roku 1898. První svůj stavební podnik založil ještě za Rakouska v Praze roku 1910. Druhý pak, spolu se svým mladším bratrem Karlem Beladou, rovněž v Praze, v roce 1920. Zřejmě nejvýznamnější jeho stavbou byla realizace projektu tiskárny a nakladatelství J. R. Vilímka v Praze na Novém Městě.

Projekt pražské podzemní dráhy, který vytvořil spolu s prof. Vladimírem Listem, vznikl v roce 1926. Přestože nebyl nikdy realizován, autoři projektů novodobého pražského metra, budovaného od konce 60. let 20. století, se jím podle všeho inspirovali, neboť Beladovo a Listovo rozvržení tras do značné míry odpovídá dnešnímu stavu (navrhovali tehdy trasy od Palmovky k Andělu, od Olšanských hřbitovů na dejvické Vítězné náměstí, od Denisova nádraží do Sokolovské a z Výstaviště na Žižkov).

Ing. Bohumil Belada byl svými projekty velkých technických staveb znám. Tyto projekty však na rozdíl od projektu pražské podzemní dráhy většinou i sám realizoval. Šlo o různá vodní a vodárenská díla (např. v Káraném), o elektrárny v Praze-Holešovicích a v Ervěnicích, jakož i o palác Valdek na tehdejších Královských Vinohradech v Praze.

Ing. Bohumil Belada zemřel v Praze 31. října 1964, krátce před svými devadesátými narozeninami.

ING. VLADIMÍR
LIST
A ING. BOHUMIL
BELADA
V ROCE 1926
POLOŽILI ZÁKLAD
REALIZACE
PRAŽSKÉHO METRA

VOJTĚCH BELÁK-FRANTIŠEK ŠIMÁČEK

Vlastním jménem Fr. Šimáček (2. 12. 1834 Kostelec – 5. 5. 1885 Praha), novinář a nakladatel

Studoval v Praze a již za studií psal do Pražských novin pod pseudonymem Vojtěch Bělák. Již tehdy jeho články směřovaly k otázkám hospodářským i politickým. Roku 1857 v době tuhého Bachova absolutismu založil časopis Posel z Prahy, v němž se domáhal práva spolčovacého. Zároveň se s plnou energií a velkým úspěchem věnoval i zakládání záložnů v českých zemích. Roku 1861 na výzvu F. L. Riegra vstoupil do redakce Národních Listů jako jeho první spolupracovník. Na podzim téhož roku byl odsouzen do vězení na 14 dní za pobuřování a k pokutě. V roce 1863 vystoupil z redakce Národních Listů a ze svého Posla z Prahy učinil týdeník, věnovaný politickému a hospodářskému životu. Za svoji činnost byl opět odsouzen a v roce 1868 strávil čtyři měsíce ve vězení. Od roku 1882 se vzdal vydávání časopisů a věnoval se výhradně knižnímu vydavatelství. V jeho tiskárně vlastním nákladem začaly vycházet i edice historické literatury, mezi nimiž stěžejní místo zaujímají např. Sedláčkovy Hrady a zámky v Čechách. Roku 1882 založil obrázkový časopis pro mládež Jarý věk a do svého vydavatelství převzal obrazový časopis Světozor. Po jeho smrti převzali vydavatelský závod jeho synové.

KAREL BENDL

Český hudební skladatel a sbormistr.

Narodil se 16. dubna 1834 v Praze. Původně rukavičkář, studoval na pražské varhanické škole (1855-1858). Od založení se podílel na činnosti *Umělecké besedy*, byl činný v *Hlaholu*. Znal se s Eliškou Krásnohorskou a s jejím bratrem Jindřichem Pechem. V letech 1864-1865 pobýval jako druhý kapelník německé opery v Bruselu, Amsterdamu a Paříži. V letech 1865-1877 byl významným sbormistrem pražského Hlaholu, jehož mužský sbor rozšířil na smíšený a v němž uváděl díla romantických skladatelů, jako byli Thomas, Gounod, Mendelssohn, Liszt nebo Wagner. Roku 1873 provedl rovněž Dvořákův *Hymnus*. V letech 1878-1881 opět pobýval jako sbormistr v cizině (Lugano, Nizza, Milán). Od roku 1881 žil opět v Praze. V letech 1883-1886 byl redaktorem hudební přílohy *Humoristických listů*, v letech 1886-1890 pak sbormistrem pravoslavného chrámu. Od roku 1890 byl členem *České akademie věd a umění*, v letech 1890-1891 byl předsedou *Jednoty zpěvákých spolků československých*. Byl přítelem Antonína Dvořáka, jemuž v době, kdy začínal, půjčoval klavír. Během Dvořákova pobytu v Americe, jakož i po jeho návratu vyučoval místo něho na konzervatoři skladbu.

Pro své veliké zásluhy o rozvoj sborového zpěvu byl ve své době velmi oblíben, přičemž význam této jeho činnosti je vysoce hodnocen dodnes. Velmi schopný byl i jako dirigent. Úspěch měl ve své době i jako operní skladatel (např. jeho *Lejla* vyšla v *Hudební matici* po *Prodané nevěstě* jako druhá česká opera), nicméně dodnes z jeho skladatelského díla přetrvávají hlavně písně – např. *Šest písní z Rukopisu Královédvorského* (1875), *Dětské písně* (1880), *Cigánské melodie* (1881), *Cyřiše* (1882),

Písně v národním tónu (1882), *Květy lásky* (1883), *Za šera* (1884), *cyklus písní z Lešetínského kováře* (1886), *Skřivánčí písně* 1886/88) a jiné.

Známé byly i jeho sbory (celkem asi 300) a kantáty - *Švanda dudák* (1885, po deseti letech s librettem Jaroslava Vrchlického přepracována na operu), *Štědrý den* (1885). Z oper uveďme alespoň ty, k nimž napsala libreto Eliška Krásnohorská – *Lejla* (1867), *Břetislav* (1869), *Karel Škréta* (1883), *Dítě Tábora* (1886), nebo Karel Sabina – *Starý ženich* (1871).

Karel Bendl zemřel 20. září 1897 v Praze po záchvatu mozkové mrtvice.

KONSTANTIN BIEBL

Významný český básník. Příslušník generace proletářské poezie, poetismu, surrealismu.

Narodil se 26. února 1898 ve Slavětíně u Loun. V Lounech se na reálce spřátelil se spolužákem Karlem Konrádem, budoucím spisovatelem podobného uměleckého smýšlení a obdobného osudu za první světové války. Prakticky jako jediní ze všech svých generačních básnických druhů byli i přes své mládí odvedeni a posláni na frontu. Oba se také s tím, co viděli, ještě dlouhá léta vyrovnávali. Přitom Bieblovy zážitky byly zřejmě otřesnější. Na vojnu byl povolán r. 1916. V témže roce spáchal jeho otec v Haliči sebevraždu. V roce 1917 se K. Biebl kvůli složení maturitní zkoušky vrátil do Prahy. Nakonec musel na balkánskou frontu, kde upadl do zajetí, z něhož se mu posléze podařilo uprchnout. Tyto své zážitky vyprávěl po válce J. Wolkerovi, s nímž ho sblížilo společné onemocnění (tuberkulóza) a který podle nich napsal povídku Ilda.

R. 1922 vstoupil do komunistické strany. Jako básník byl členem brněnské *Literární skupiny*, r. 1924 však přešel do *Devětsilu*. Svě první básně *Písň souchotináře* vydal jen časopisecky. Knižně vyšly jeho verše poprvé ve sbírce *Cesta k lidem* (1923), kterou vydal spolu se svým strýcem Arnoštem Rážem, jenž měl na Biebla již od dětství, a zejména v době dospívání velký vliv. Již publikování těchto veršů je ve srovnání s nástupem jeho o dva tři roky mladších básnických druhů (např. Wolker, Nezvala, Seiferta) dokladem poněkud opožděného vstupu do literatury, natožpak pokud jde o publikování jeho knižních prvotin samostatných. K. Biebl začal opožděně s poezií proletářskou (*Věrný hlas*, 1924; *Zlom*, 1925; *Zloděj z Bagdadu*, 1925 - nešlo přitom o proletářskou poezii typickou), opožděně začal i s poezií poetistickou (*Zlatými řetězy*, 1926; *Modré stíny*, 1926; *S lodí, jež dováží čaj a kávu*, 1927). Příčinou tohoto opoždění byly zřejmě jeho válečné zážitky, jež byly v jeho psychice, a tedy i v básnické tvorbě přítomny po celý Bieblův život. Do jeho poetistického období spadá i básnická skladba *Nový Ikaros* (1929), v níž podobně jako před lety G. Apollinaire ve své slavné básni *Pásmo* představuje prostřednictvím uvolněného proudu asociací své dosavadní životní zkušenosti a své chápání mnohosti světa.

V Bieblových básnických sbírkách jeho surrealistického období (*Nebe, peklo, ráj*, 1930, rozšířeno o další verše 1931; *Zrcadlo noci*, 1939) zintenzivněla snovost, objevují se fantastní přeměny. Byl členem *Surrealistické skupiny* a r. 1938 protestoval proti V. Nezvalovi, který skupinu proti vůli většiny členů rozpustil. Do své poslední sbírky *Bez obav* (1951) zařadil verše z let 1940-1950. Objevují se opět motivy soci-

ální a revoluční, jsou v ní básně věnované zesnulým generačním druhům (Fučíkovi, Horovi, Neumannovi), básně reagující na poválečnou současnost. Důležité jsou mezi nimi *Manifest Vítězslavu Nezvalovi* a *Zůstali v řadě*. Obhazuje v nich básnické umění autorů meziválečné avantgardy proti různým levičáckým útokům mladých básníků, kteří se takto snažili zaujmout po r. 1948 významnější místa na výsluní. Avšak někdejší básníci proletářské poezie si své postavení uhájili. A to včetně Konstantina Biebla, který však tyto útoky psychicky neunesl. Jejich vlivem a také vlivem těžké nemoci spáchal sebevraždu.

Stalo se to v Praze 12. listopadu 1951.

POPELKA BILIÁNOVÁ

Česká prozaička, dramatička, publicistka a osvětová pracovnice.

Rozená Marie Popelková, narodila se 27. ledna 1862 v Králově Dvoře (okres Beroun). Ve svých patnácti letech odešla do Prahy, kde byla vychovatelkou a kde rovněž postupně nabyla vzdělání. Vdala se za úředníka pražské obce Arnošta Biliána, který ji pro její další činnost v mnohém ovlivnil. Pracovala v mladočeské, později v národně demokratické straně, v *Ústřední matici školské*, v ženském hnutí, v dívčím skautingu, věnovala se sociální péči. Většinu života prožila ve svérázném domečku v Praze na Vyšehradě, odkud měla blízko na Vyšehradský hřbitov, o který vytrvale pečovala.

Ve svých prózách vycházela jednak z tradice pražské historické prózy (*Z tajů pražských pověstí*, 1904/05; *Pověsti vyšehradské*, 1906), jednak z tradice někdejších knížek lidového čtení (např. *Do panského stavu*, 1907; *Pod selský krov*, 1921-1923; *Mánina s Bábinou*, 1922; *Po cestičkách k oltář*, 1922; *Paní Katinka z Vaječného trhu*, 1924). Zabývala se v nich zejména životem pražských měšťanských vrstev, což tehdejšího lidového čtenáře silně zajímalo. Její popularitu u něho neobyčejně zvýšila i filmová dramaturgie některých jejích nejúspěšnějších próz, pořízená ve 30. letech 20. století F. Cimlerem (*Matka Kráčmerka*, *Pod selský krov*, *Paní Katinka z Vaječného trhu*).

Popelka Biliánová zemřela v Praze 3. července 1941.

V TOMTO DOMĚ ŽILA
A 7. 3. 1941 ZEMŘELA
SPISOVATELKA
POPELKA BILIÁNOVÁ

VĚNOVALA
BESEDA „MOTÝL“
1948

KOPIE PŮV. DESKY V. R. 1989

DIMITRI BIAGOEV

Představitel bulharského i mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů *Bulharské komunistické strany*, novinář, překladatel, literární kritik a estetik.

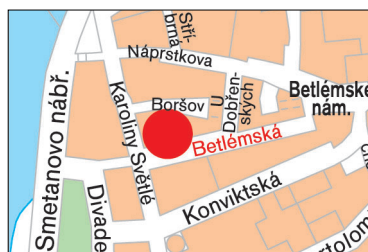
Narodil se 14. října 1856. Studoval a působil v Rusku až do r. 1885, kdy byl vyhoštěn do Bulharska. R. 1891 se podílel na založení *Bulharské sociálně demokratické strany*, v níž se po čase postavil do čela jejího levicového křídla, které se roku 1903 osamostatnilo jako *Bulharská dělnická sociálně demokratická strana*.

Od roku 1897 redigoval stranický časopis *Novo vreme*. Jako poslanec hlasoval roku 1914 proti účasti Bulharska v 1. světové válce, přičemž se jeho strana rozešla s II. internacionálou.

Roku 1919 se Dimitr Blagoev i jeho strana podíleli na usatvení III. (tzv. Komunistické) internacionály. *Bulharská dělnická sociálně demokratická strana* se tehdy reorganizovala v *Bulharskou komunistickou stranu*.

Do bulharštiny překládal základní marxistická díla jako například 1. díl Marxova *Kapitálu* (1905). Sepsal dějiny počátků bulharského socialistického hnutí.

Dimitr Blagoev zemřel 7. května 1924.

BERNARD BOLZANO

Katolický kněz, německy píšící filosof, matematik, sociální a náboženský myslitel.

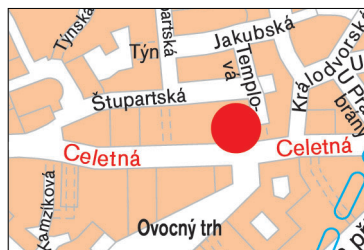
Narodil se v Praze 5. října 1781 v národnostně smíšené rodině. Otec byl obchodníkem italského původu, matka pocházela z pražské německé měšťanské rodiny. Bernard Bolzano byl vychován v duchu osvícenských ideálů, které zdůrazňovaly morální hodnoty člověka a požadovaly od něho obecně prospěšnou činnost. S vynikajícím prospěchem vystudoval na pražské univerzitě filozofii, teologii a matematiku (1804).

Již roku 1805 se stal na pražské univerzitě profesorem náboženství. Na své studenty však nepůsobil v duchu představ tehdejší administrativy, a proto byl r. 1819 své profesury zbaven a ve Vatikánu obviněn z racionalismu. Svě názory neodvolal, odešel z Prahy, zaměřil se na vědeckou práci v oblasti filozofie, matematiky a logiky. Téměř celý svůj zbývající život žil hlavně z podpory svých přátel. Jeho práce však mohly nadále vycházet v Německu a tak české myšlení zprostředkovaně ovlivňovat i poté. Svými názory ovlivnil celou generaci mladých českých myslitelů. V celé své činnosti usiloval o naplnění etických a humanistických cílů.

Jeho filozofie je objektivně idealistická, dialektický atomismus spojoval s platónskými idejemi. Ve svém idealismu se však lišil od hegelianství svou orientací na logiku. S logikou spojoval ontologii a gnozeologii. Navázal na leibnizovský racionalismus. Vědu chápal jako samostatnou instituci poznání, která má vlastní řád, teorii a logiku výstavby. Významně ovlivnil filozofii rakouského filozofa, předchůdce fenomenologie, Franze Brentana, jakož i počátky fenomenologie německého filozofa Edmunda Husserla. Byl odpůrcem sociální nespravedlnosti, věřil ve význam role státu.

Mezi jeho nejznámější díla patří *Vědosloví*, *Paradoxy nekonečna* a *O nejlepším státě*.

Bernard Bolzano se v roce 1842 vrátil do Prahy, kde také 18. prosince 1848 zemřel.

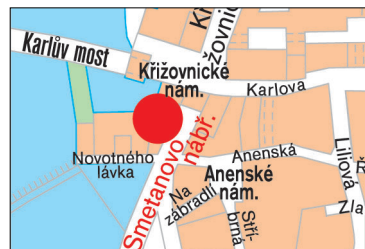
KAREL HAVLÍČEK BOROVSKÝ

Český novinář, politik, básník, zakladatel moderní české žurnalistiky.

Narodil se 31. října 1821 v Borové poblíž Německého (dnes Havlíčkova) Brodu. Po studiu na brodském gymnáziu a dvouleté přípravě (tzv. filozofii) na univerzitní studium v Praze začal studovat teologii. Měl původně za to, že svému národu prospěje nejlépe jako kněz. Avšak v pražském arcibiskupském semináři spokojen nebyl. Nechutí k jeho ovzduší se nikterak netajil, a tak byl po roce studia vyloučen. K církvi pak již navždy zaujal kritický, a často i výsměšný postoj (mj. *Epigramy*, 1845; *Epištoly kutnohorské*, 1851).

Po krátkém neúspěšném úsilí usadit se v Praze přijal nakonec vychovatelské místo v Moskvě. Do Ruska odjížděl zapálen pro tehdy módní myšlenku slovanské vzájemnosti. Když se však v ruském impériu začal seznamovat se skutečným životem, brzy prohlédl. Velká zaostalost, byrokratismus carského režimu, feudální poměry, útlak nevolníků, jakož i příslušníků jiných slovanských národů (Ukrajinců, Poláků) vedly Karla Havlíčka k odmítnutí krásných slov slavjanofilů o bratrském soužití všech Slovanů pod otcovským vedením dubiska Ruska. Jeho postřehy z Ruska byly publikovány nejprve časopisecky (*Květy*, *Česká včela*, *Časopis Českého muzea*) jako Črty z Ruska, později knižně (*Obrazy z Rus*, 1886). Po návratu z Ruska na sebe Havlíček upozornil odmítavou kritikou Tylovy prózy *Poslední Čech*, zdůvodněnou *Kapitolou o kritice*, v níž pro národ požadoval tvorbu především vnitřně pravdivou a umělecky hodnotnou. R. 1846 převzal redakci vládních *Pražských novin* včetně jejich přílohy *České včely*. Zásluhou Havlíčkova vedení (oživil noviny články věnovanými aktuální společenské a politické problematice, např. Slovan a Čech a mnohé další významné) náklad listu stoupal.

Po vypuknutí revoluce na jaře r. 1848 se stal K. Havlíček i aktivním liberálním politikem. Byl členem *Národního výboru*, organizátorem a účastníkem Slovanského sjezdu a poslancem říšského sněmu. Novinářem však být nepřestal. Po vyhlášení svobody tisku redakci *Pražských novin* opustil a za-

ložil nezávislý politický deník *Národní noviny* (později s přílohou *Šotek*), v nichž komentoval veškeré politické dění (vytrvale např. upozorňoval na naivitu radikálů), postupem času však (jak byla revoluce postupně potlačována) naráželo jeho novinářské působení na stále větší obtíže, až byly *Národní noviny* v lednu 1850 zastaveny. (*Knižní výbor z nich, Duch Národních novin*, vyšel 1851.) Do srpna 1851 se ještě pokoušel hájit proti představitelům nových politických trendů demokratické zásady v časopisu *Slovan*, vydávaném v Kutné Hoře, avšak po neustálých zásazích cenzury se novinářské činnosti nakonec sám vzdal. Přesto byl v prosinci 1851 v Německém Brodě tajně v noci zatčen a odvezen do Brixenu v Tyrolsku, kde byl internován až do smrti své ženy r. 1855. Pak se teprve směl, sám těžce nemocen, s vykázaným pobytem v Německém Brodě, vrátit do Čech.

Jako básník se projevil již dříve epigramy, především však za pobytu v Brixenu svými třemi satirickými básněmi (*Tyrolské elegie*, vznikly 1852; *Král Lávra*, 1854; nedokončený *Křest svatého Vladimíra*). Též překládal, hlavně z ruštiny (Gogolovy *Mrtvé duše*, jakož i některé jeho povídky).

Zemřel v Praze 29. července 1856.

TYCHO BRAHE

Dánský astronom.

Narodil se 14. prosince 1546 ve Scanii (Knutstorp – Dánsko). Pocházel ze starobylého šlechtického rodu. Po studiu rétoriky a filosofie v Kodani studoval v Lipsku práva. Po studiích žil v Rostocku, pak ve Wittemberku a v Augsburgu. Ve svých necelých dvaceti letech přišel v souboji o část nosu a ucha (lékaři mu pak vyrobily náhražku ze slitiny zlata a stříbra).

V roce 1571 se vrátil do Dánska, kde mu jeho strýc v Herischwadu zařídil chemickou laboratoř a astronomickou observatoř. Na svých cestách po Německu, severní Itálii a Švýcarsku se v Řezně seznámil s Tadeášem Hájkem z Hájku, což byl jeho prvním kontakt s významným vědcem z českého prostředí. V roce 1576 mu král Fridrich II. udělil roční důchod 500 tolarů a v Ōresundu mu daroval ostrov. A tak ve svých třiceti letech začal na dnešním švédském ostrově ven (v tehdejší době Hveen) budovat astronomickou observatoř Uraniborg, jejíž vybavení navrhl.

Avšak krátce poté, kdy se ujal samostatně vlády mladý norský a dánský král Kristián IV., začalo mezi ním a Tychem de Brahe docházet k neshodám, které v roce 1599 skončily astronomovým odchodem z Dánska do renesanční Prahy (na výzvu českého renesančního učenice Tadeáše Hájka z Hájku) k rakouskému dvoru Rudolfa II., kde až do své smrti spolupracoval jako dvorní astronom s jiným významným astronomem žijícím v Praze – s Němcem Johannesem Keplerem.

Již před jeho příchodem do Prahy mu předcházela pověst, že je nejlepším astronomickým pozorovatelem své doby. Vůči heliocentrismu však zaujal postoj spíše opatrný. V jeho kompromisně pojetém systému sice planety obíhají kolem Slunce, avšak slunce včetně stálic obíhá kolem středu vesmíru, tedy Země.

Byl vynikajícím konstruktérem astronomických přístrojů. Jejich rozměr dokázal několikanásobně zvětšit, čímž přesnost pozorování podstatně vzrostla.

Tycho de Brahe zemřel náhle (při hostině u Petra Voka z Rožmberka) v Praze 24. října 1601. Pohřben je v Týnském chrámu.

LÉTA PANE MDCCCXI ZASAZENA JEST
NA TOMTO DOMĚ ZVANÉM OD STARODÁVNA
U ZLATÉHO NOHÁ, NÁKLADEM OBCE PRAŽ-
SKÉ PAMĚTNÍ DESKA KU POCTĚ SLAVNEHO
DĀNA TYCHONA BRAHEHO, CÍSAŘSKÉHO
MATEMATIKA A HVĚZDÁRE, KTERÝ LÉTA MDC
V TOMTO DOMĚ PŘEBÝVAL A XXIV. ŘÍJNA
MDCI V NEDALEKÉM ODTUD DOMĚ, JENŽ STÁ-
VAL DRUHDY NA MÍSTĚ, NYNĚJŠÍHO PALÁCE
ČERNÍNSKÉHO ZEMŘEL A BYL POCHOVAN V
CHRÁMU MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM."

MATYÁŠ BERNARD BRAUN

Rakouský sochař a řezbář zdomácnělý v Čechách. Tvůrce nejvýznamnějších barokních soch a sousoší na území Čech.

Narodil se 25. února 1684 v tyrolském Oetzu poblíž Innsbrucku. Školil se v Itálii. Z mnoha italských umělců na něho svým dílem zapůsobili především Michelangelo Buonarroti (1475-1564) a Gian Lorenzo Bernini (1598-1680). A byl to zejména Bernini (který svými mramorovými, antikou ovlivněnými skulpturami dokázal sugestivně vyjádřit smyslovou tělesnost a různě odstupňované duševní dění), kdo mladého Matyáše Brauna ovlivnil.

Pravděpodobně roku 1710, kdy se věhlasný barokní architekt Johann Bernhard Fischer z Erlachu (1656-1723) rozhodl přijmout zakázku na přestavbu pražského Gallasova paláce, se do Prahy (zřejmě pod Fischerovým vlivem) rozhodl odejít i Matyáš Bernard Braun, který tehdy podle všeho netušil, že do Čech odchází natrvalo.

Již roku 1710 vytvořil pro pražský Kamenný most jedno ze svých nejslavnějších děl - sousoší *Sen svatě Luitgardy*. Zároveň v Praze založil dílnu, v níž během následujících nejméně dvaceti let vznikly podle Braunových modelů desítky kamenných či dřevěných plastik. Konečnou podobu každého díla sochař korigoval, případně sám dotvářel.

Po následujícím sousoší sv. Iva vznikly v Braunově dílně veliké sochařské soubory, jako např. výzdoba různých pražských paláců (Clam-Gallasova, Thunovského, Schönbornského, Buquoyského, Velkopřevorského, Vrtbovské zahrady aj.) či soubory pro hraběte Františka Antonína Šporka (zejména v Kuksu vytvořené cykly *Ctností*, *Neřestí* a socha *Náboženství*, obklopená rejem tančících Blahoslavenství, ale i sochy poustevníků *Onufria a Garina*, jakož i další monumentální plastiky vytesané v nedalekém Betlémě přímo v lese do pískovcových skal).

Na objednávku hraběte Šporka vytvořil Matyáš Braun i sochy pro chrám a zámecký park v Lysé nad Labem. Dále pak je známá jeho socha *Koněvoda* ze stáje litomyšlského zámku, sloup *Neposkvrněného početí P. Marie* v Jaroměři, sousoší *Zápas dne s nocí* v pražské Královské zahradě a mnohé jiné plastiky.

Matyáš Braun se brzy po svém příchodu do Prahy spřátelil s významnými pražskými umělci, s nimiž pak jako sochař spolupracoval. Tak např. o sousoší sv. Luitgardy se má za to, že vzniklo podle návrhu malíře Jana Kryštofa Lišky (asi 1650-1712). Nejplodnější pak po této stránce byla Braunova spolupráce s architektem Františkem Maxmiliánem Kaňkou (1674-1766), který Matyáše Brauna několikrát přizval, aby jeho stavby vyzdobil svými sochami (výzdoba kostela sv. Klimenta v pražském Klementinu, piaristického chrámu v Litomyšli, Černínského paláce na Hradčanech aj.). Spolupracoval i s východočeskými malíři Řehořem Thény (1695-1759), s Jiřím Pacákem (1664-1742) a Františkem Pacákem (1680-1757).

Braunovo sochařské dílo se tak jako dílo jeho předchůdce G. L. Berniniho považuje za projev vrcholného barokního iluzionismu; v souvislosti s ním se často mluví i o barokním expresionismu či o barokním dušezpytném naturalismu.

Matyáš Bernard Braun zemřel po dlouhodobé těžké plicní chorobě v Praze 15. února 1738. Sochařskou dílnu převzal jeho synovec Antonín Braun (+1642), po jehož brzké smrti však toto věhlasné barokní umělecké pracoviště zaniklo.

JAN BROKOF, MICHAL JAN BROKOF, MAXMILIÁN BROKOF

Pražští sochaři a řezbáři období vrcholného baroka.

Otec a dva synové. Nejvýznamnější výtvarné dílo vytvořil mladší syn Ferdinand Maxmilián.

Jan Brokof se narodil r. 1652 ve Spišské Sobotě. Do Čech přišel po r. 1680. Podle hliněného modelu vídeňského sochaře Rauchmüllera vyřezal dřevěný model pro bronzovou sochu Jana Nepomuckého pro Karlův most (odlil ji r. 1683 v Norimberku J. W. Heroldt). R. 1692 si otevřel sochařskou dílnu v Praze a stal se staroměstským měšťanem. R. 1693 vytesal sérii soch antických bohů na atiku Toskánského paláce a r. 1696 další sousoší pro Karlův most, kamennou Pietu. Mezi jeho ostatními díly je podle všeho nejvýznamnější socha P. Marie na náměstí v Broumově. Oba jeho synové pracovali v jeho dílně až do jeho smrti. Jan Brokof zemřel v Praze 28. prosince 1718.

Michal Jan Josef Brokof se narodil 28. dubna 1686 v Klášterci nad Ohří. Vyučil se v otcově dílně a u pražských sochařů. Jeho podíl na výtvorech dílny je předmětem diskusí. Na veřejnost však vystoupil nepochybně poprvé jako spoluautor sousoší P. Marie v Broumově. Pro Karlův most v Praze podle všeho vytvořil *sousoší Kristova* křtu a snad i sochu sv. Josefa (dnes jsou obě v lapidáriu), jakož i řadu soch na různých místech v Čechách. Po otcově smrti se stal majitelem dílny. Vedl ji však jen necelé tři roky. Zemřel v Praze 8. září 1721.

Ferdinand Maxmilián Brokof se narodil 12. září 1688 v Červeném Hrádku u Chomutova. Jméno Brokof svým dílem proslavil z celé rodiny nejvíce.

Po vyučení v otcově dílně pobýval ve Vídni, kde se seznámil s architektem J. B. Fischerem z Erlachu (podle jehož návrhu později vytvořil v kostele sv. Jakuba na Starém Městě barokní náhrobek pro nej-

vyššího kancléře Václava Vratislava z Mitrovic, 1714-1716). Rychlý růst jeho mistrovství dokládají jeho sousoší a sochy pro pražský Karlův most (sv. Barbora, Markéta a Alžběta, 1707; sv. Vojtěch, sv. Kajetán, 1709; sv. František Borgiáš, 1710; sv. Ignác, sv. František Xaverský, 1711; sv. Vincenc Ferrerský a Prokop, 1712; sv. Vít, 1714; sousoší trinitářů sv. Jana z Mathy a Felixe z Valois a sv. Ivana, 1714).

Ve spolupráci s architektem Janem Blažejem Santinim provedl skulpturální výzdobu průčelí Morzinského paláce v dnešní Nerudově ulici na Malé Straně (1714), pro kapli sv. Kříže v kostele sv. Havla na Starém Městě vytvořil soubor dřevěných soch (1719-1720), pro Maltézské náměstí na Malé Straně vytesal sousoší sv. Jana Křtitele, podílel se i na mariánském sloupu za odvrácení moru, postaveném na Hradčanském náměstí (1724-1726).

F. M. Brokof tvořil i na českém venkově (v Duchcově, Děčíně, Hoříně, Mělníku), ve Slezsku (ve Vratislavi, v Křešově) a ve Vídni. Na rozdíl od M.B.Brauna neusiloval ve svém díle o vyjádření kontrastu, nýbrž o vyjádření odstínu (valéru) - světlo nechává měkce klouzat po plynulých přechodech plastických tvarů. Je představitelem valérové barokní skulptury. Svého staršího bratra Michala Jana Josefa přežil o deset let.

Zemřel v Praze 8. března 1831.

VÁCLAV BUDOVEC Z BUDOVA

Český politik, člen jednoty bratrské, účastník protihabsburského stavovského povstání 1618-1620), autor náboženských a politicko-historických spisů.

Narodil se 28. srpna 1551 v Janovičkách u Kutné Hory. V letech 1569-1571 studoval na univerzitě ve Wittenbergu, cestoval po evropských zemích (Německo, Dánsko, Nizozemí, Francie, Itálie), léta 1577-1581 strávil u dvora tureckého sultána jako člen císařského poselstva. Po návratu se stále více účastnil politického života. R. 1607 byl povýšen do panského stavu. Svým politickým působením v letech 1608-1609 se spolu s dalšími zasloužil o vydání *Majestátu na svobodu náboženského vyznání* císařem Rudolfem II. Přední místo ve stavovské politice zaujímal i nadále. V letech 1618-1620 byl členem třicetičlenného direktoria.

Budovcovo dílo svědčí o jeho výhradním zájmu o náboženství. Náboženské dotázky se týká jeho korespondence se známými protestantskými teology té doby (např. se švýcarským teologem francouzského původu, nástupcem Kalvinovým, Theodorem Bezou), náboženství je věnován i jeho první spis *O zlém věku* (1584).

Do značné míry náboženskou polemikou je i hlavní Budovcův spis *Antialkoran, tj. mocní a nepremožitelní důvodové toho, že Alkoran turecký z ďábla pochází* (1614), obsahující rovněž řadu reálií z tureckého života, jakož i výzvu křesťanským církvím k vzájemné snášenlivosti a ke spojení sil proti Turkům.

Obširnou zprávu o průběhu jednání o náboženské svobodě, potvrzené r. 1609 Rudolfovým majestátem, podal v rukopisném spisu *Akta a příběhové, kteří se dali ode tří stavů království českého tělo a krev pod obojí přijímajících od r. 1608 do 23. února 1610*.

Václav Budovec z Budova byl po porážce protihabsburského stavovského povstání 21. června 1621 jako jeden ze sedmadvaceti českých pánů v Praze na Staroměstském náměstí popraven.

PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ

Ruský hudební skladatel, jeden z nejvýznamnějších hudebních skladatelů světových.

Narodil se 7. května 1840 ve Votkinském Zavodě. Studoval na petrohradské konzervatoři, kde byl žákem Antona Rubinsteinova. V letech 1866-1877 byl profesorem na konzervatoři moskevské. Během svého života působil i jako hudební kritik a dirigent. V letech 1876-1890 se díky podpoře, kterou mu poskytovala mecenáška N. F. von Meck, mohl své tvorbě a provozování svých děl věnovat především. V posledních desetiletích 19. století patřil se svými současníky Johannesem Brahmem a Antonínem Dvořákem mezi tehdejší nejznámější žijící evropské hudební skladatele. Zejména v oboru symfonickém a operním vytvořil dílo světového významu.

Dokázal v něm vyjádřit nejen svůj prožitek ruské lidové hudby, kterou dokonale poznal na ruském venkově, ale i duši ruského vzdělance, ovlivněného podněty evropského romantismu, případně vídeňského klasicismu. Tón smutku, vyznívající z mnohých jeho větších děl i drobnějších skladeb, naznačuje, že ve svém životě zřejmě příliš štěstí nezažil, ať již to způsobovala neutěšená společenská situace v tehdejší Rusku, kterou velmi citlivě vnímal, či jeho osobní problémy.

V souvislosti s uvedením svých nejznámějších oper *Evžen Oněgin* a *Piková dáma* na scéně *Národního divadla* a některých jiných svých skladeb navštívil v letech 1888-1892 třikrát Prahu. Své skladby i *Oněgina* tehdy sám s velkým úspěchem dirigoval. Během svého života navázal přátelství i se dvěma českými hudebníky. Již jako profesor na moskevské konzervatoři se spřátelil se slavným českým houslistou Ferdinandem Laubem, který tehdy v Rusku působil. Později se sblížil i s Antonínem Dvořákem, který byl brzy nato pozván do Ruska, aby tam dirigoval své skladby.

Z jevištních děl získaly Čajkovskému vedle oper velkou popularitu i jeho balety (*Labutí jezero*, *Louskáček* aj.) Mezi jeho nejznámější díla patří rovněž jeho sedm symfonií, z nichž zejména šestá, zvaná *Patetická*, je považována za jedno z vrcholných děl evropské symfonické tvorby. Oblíbené jsou i jeho tři klavírní a jeden houslový koncert, jakož i symfonické básně, orchestrální svity, serenády. Velmi populární je stále Čajkovského *Italské capriccio*.

Petr Iljič Čajkovskij zemřel 6. listopadu 1893 v Petrohradě.

